

HØRINGSSVAR 3: HAVNEUDVIDElsen SKADER HAVMILJØET OG ØGER HAVDØDEN I AARHUS BUGT

Aarhus Bugt er - som det gælder store dele af havet, sund og bæltter omkring Danmark - ved at dø. Livet i havet er stærkt på retur; det gælder hele vejen rundt: For fisk, planter som fx det vitale ålegræs, marsvin, sæler, hummere osv. Den påtænkte Havneudvidelse vil fremskynde disse processer i Aarhus Bugt. Vi er nødt til at gå den modsatte vej.

Danmarks Naturfredningsforening: Dykker: Hvis havets tilstand var synlig ville der være et ramaskrig

Da dykker Allan Frank Nielsen dykkede på Vrag ud for Als i starten af oktober, blev han mødt af et syn under overfladen, som han aldrig har set magen før. ”- Jeg har foretaget mange dyk i de danske farvande, og jeg har set lidt af hvert, men det syn, der mødte mig på turen ud for Als slog alle rekorder. Det var dybt skræmmende og trist”, siger Allan Frank Nielsen. ”- Bunden var sort. Der var døde krabber, muslinger og fisk, og der var pletter af liglagen overalt på bunden.” ”Som hvide lagener trukket henover møblerne i et tomt hus, svøbte et lag af hvide svovlbakterier flere områder på havbunden ind. Svovlbakterierne var kommet op på havbunden på grund af manglen på ilt: Iltmangel får nemlig svovlbakterier til at trænge op til overfladen på bunden, og det lever bakterierne af at omsætte.”

- Svovlbakterier er meget giftigt, og når det trænger op i vandet dør fiskene. I værste fald kan manglen på ilt føre til bundvending, hvor der dannes metanbobler i havbunden, der frigives til vandet. Det får iltten til at forsvinde med det samme, og det er den mest alvorlige og pludselige fiskedød, man kan tænke sig, forklarer Henning Mørk Jørgensen, der er havbiolog i Danmarks Naturfredningsforening.

Biodiversiteten styrtdykker. Økosystemer kollapser. Havbunden er død i større områder - nogen steder dækket af et "liglagen" skabt af næringsstoffer fra landbruget. Stenrev, der normalt gav liv, er blevet fisket op. Byer og havne er blevet forlænget ud i vandet for at give flere boliger og mere trafik med varer og turister.

Vi kender grundene bag alt dette: Næringsstoffer fra landbruget. Overfiskeri / fiskeri med bundtrawl. Støj og forstyrrelser fra stadig flere skibe og turister på vandet. Klimaforandringer der øger havtemperaturen.

Vi kender også grunden bag alle grundene: Vækst og indtjening.

Det danske ekspertpanel IPBES siger i en nylig udtalelse fra professor Katherine Richardson, Kbh. Uni. at: "Havet omkring Danmark, med dets mange levesteder på havbunden og i de frie vandmasser, er under hastig forandring..." - "Der er behov for at vende udviklingen og råde bod på årtiers misforvaltning af havets glemte natur..."¹

I Aarhus går man den stik modsatte vej: Man øger presset på havet og bugten. Mere dumpning af slam. Flere skibe. Indvinding af mere land. Støj fra kæmpe anlægsprojekter, som vil skræmme marsvin og sæler væk i 3 årtier. Planerne om en gigantisk udvidelse af havnen i Aarhus vil være endnu et voldsomt tilbageslag for havnaturen omkring Danmarks andenstørste by.

¹ Jævnfør IPBES ekspertudtalelse om havet her https://www.ipbes.dk/wp-content/uploads/2021/06/Genopretning_Marin_20-Maj-2.pdf

”NÅR JEG BLIVER GAMMEL, SÅ SKAL BUGTEN VÆRE SÅ FULD AF LIV....”

Det lød godt i Gnags' gamle sang: *”Når jeg bliver gammel. Skal bugten være så fuld af liv, der hvor havet slår ind. At du kan fange det lis'så let. Som en dreng med et net på en bambuspind”* - LIV, - god ide.

Men dem der kender til havmiljøet i dag fortæller en anden historie: *”Vi savner virkelig liv og fisk i Aarhusbugten, sagde en af lystfiskerne til TV2Østjylland.”*² Lystfiskerne frygter, at en udvidelse af Aarhus Havn, vil smadre havmiljøet, der i forvejen er presset. De siger, at havmiljøet i Aarhus Bugt i en meget ringe forfatning:

”- Man sparker til et havmiljø, der i forvejen ligger ned og som er helt i bund. Vi er som lystfiskere nervøse for, at den her klappningsaktivitet kan gå ind og påvirke havmiljøet yderligere,” siger en af lystfiskerne.

Havmiljøets tilstand hænger sammen med flere ting. Men aktuelt frygter fiskerne især, at klappning af slam fra havneudvidelsen vil ødelægge Bugtens havmiljø.

NÅR MAN BRUGER HAVET SOM LOSSEPLADS

Klappning betyder at man graver havbund fra havne og sejltreder op, og dumper det på havet et andet sted. Det hedder ”klappning”, fordi skibet der flytter og dumper det opgravede materiale/slam har klapper i bunden. Hvis der er mange miljøgifte i det, man dumper, har det stor betydning for fisk, planter osv. – og selvsagt for os mennesker, som er øverst i fødekæden.

I Aarhus vil man udgrave i den eksisterende havn for at få sand ind i stedet; sandet skal være fundament for at bygge nye havnearealer på i alt 105 ha, svarende til 140 fodboldbaner eller 5 gange Aarhus Ø. Det slam, man udgraver, skal så dumpes ved Fløjstrup Skov (syd for Aarhus) og Hjelm Dyb, tæt ved Syddjurs strande, mellem Djursland og Samsø – 4,8 mio. m³ ved Fløjstrup og formentlig op til 1 mio. m³ ved Hjelm Dyb.

Ved Lynetteholm vil man til sammenligning dumpe 2,5 mio. m³ ude i Køge Bugt. Det var her, en stribe af fiskerfartøjer og borgere for nylig protesterede mod dumpning af slam fra Lynetteholm. Og hvor 7 borgmester gik sammen for at standse dumpningen med henvisning til, at vi i 2022 må stoppe med at bruge havet som losseplads.

² Torben Tran Ankjærø fra Danmarks Sportsfiskerforbund til TV2Østjylland <https://www.tv2ostjylland.dk/aarhus/lystfiskere-frygter-for-havmiljo>

Men det er præcis dét samme, man har tænkt sig at gøre her ved Aarhus Havn.

De enorme mængder af materialer, man vil dumpe, indeholder miljøgifte – fx tungmetaller som bly, cadmium, crom, kobber, arsen, nikkel og zink. Af samme grund er det Miljøstyrelsen der skal give tilladelse til dumpningen, hvilket sker ud fra de analyser, som fremgår af MILJØKONSEKVENSRAPPORT, MKR-rapporten, der er lavet af det private konsulenthus, COWI.

TING DER MILDT SAGT UNDRER

COWI har i alt 880 baggrundsanalyser for deres anbefalinger i MKR-rapporten samt dens bilag. Konklusionen er, at koncentrationerne af miljøgifte er inden for det tilladelige, og at strømforhold etc. ved dumpingstederne er ok. Det er altså OK til at dumpe slammet fra Aarhus Havn, siger rapporten.

Tænk tanken Geohav for forsøgt at få udleveret de 880 analyser, for at vurdere om analyserne er i orden. Men Trafikstyrelsen har ikke tallene, siger man, og Aarhus Kommune har heller ikke tallene, siger man, det har kun Aarhus Havn. Men Havnen vil ikke udlevere dem. Og som privat virksomhed kan de bestemme, at sådan skal det være, for det er dem, der har købt analyserne ved COWI. Det er privat ejendom.

Ikke desto mindre er *Tænk tanken Geohav* faldet over flere opsigtsvækkende forhold i det tilgængelige materiale:

Således har COWI tilsyneladende fravalgt egne data for miljøgiftkoncentrationer af nyere dato (fra 2020) til fordel for egne tidligere data (fra 2017) for koncentrationen af tungmetaller i samme typer af prøver (fra Københavns Yderhavn). I de første og mest aktuelle data overskrider indholdet af miljøgifte grænseværdierne, mens grænseværdierne overholdes i de gamle data, der anvendes.

SPØRGSMÅL: Er det på grund af de overskredne grænseværdier, COWI har fravalgt mere aktuelle og dermed formentlig mere valide data?

Det virker også som om de baggrunds niveauer af miljøgifte, som COWI anvender som sammenligningsgrundlag ift. fx arsen, kobber og zink er for en hel del for høje, fortæller Geohav. Betydningen af dette er, at det vil gøre lettere at godkende giftindholdet i det, man vil dumpe.

Endelig virker det helt urimeligt, at vi som borgere ikke kan få de tal at se, der ligger til grund for konklusionerne, de 880 analyser. Der er tilsyneladende kun brugt en ganske lille del af disse. Det vil sige, at vi som borgere – og kommunen for den sags skyld – mangler oplysninger, der kan frikende miljøkonsekvenserne af de påtænkte dumpning.

Eller som Mikkel Martin sagde ved Borgermødet den 22. feb. hvor 6 eksperter udtalte sig om centrale temaer: *”Vi kan ikke se, at MKR har nogen integritet, så længe man tilbageholder analyserapporter fra 880 analyser. Det betyder at forureningsgraden fra de 4,8 mio. m3 og de 930.000 m3 dumpninger ikke er belyst fyldestgørende.”*³

Det betyder samtidig, at Trafikstyrelsens (og efterfølgende: Miljøstyrelsens) eventuelle godkendelse af projektet skal det ske ud fra tal og beregninger, man ikke kender. **Virker det betryggende, kunne man spørge?**

KLAPNING BETYDER DØD HAVBUND. OG DET TILSANDER STRANDE OG STANDSER LYS I HAVET

Gift i det, der dumpes er én fare ved klapning af slam. En anden er, at dér hvor de mange millioner m3 slam dumpes, der dør havbunden. Ved Hejlm Dyb vil dumpningen ske i et område på 2,7 km² i et lag på 50 cm. Dyr, planter og fisk forsvinder. Slammet lægger sig som et tykt tæppe henover havbunden og kvæler alt liv. Og det kan tage årtier, før livet måske – måske – genopstår.

³ Citeret fra Mikkel Martins oplæg ved Borgermødet, 33 min. inde i filmen <https://www.youtube.com/watch?v=53WL9szvujl>

Men vi skal en anden vej: Vi skal **belive** havet. Og det haster med at genopbygge biodiversiteten. Så vi skal selvfølgelig IKKE slå de sidste rester af liv i havet ihjel. Skabe mere død havbund. Ødelægge mere plante- og dyreliv.

Vi ved fra en række undervandsoptagelser af havbunden hvor stendød, den bliver ved dumpning. Bl.a. erhvervsdykker og havbiolog Søren Larsen har flere gange dokumenteret det med sine optagelser. ⁴

Det materiale, der dumpes, lægger sig selvfølgelig ikke bare pænt og roligt på havbunden. En del af det flyder med strømmen (og der er fx meget og stærk strøm ved fx Hjelm Dyb) og ender på strande, hvor det ødelægger badeforhold og områder der normalt bruges rekreativt. Det vil gælde for Syddjurs kyster og for kyster og strande syd for Aarhus, fx ved Tangkrogen og Ballehage. Det vil ændre kystlinjer og påvirke det, der i dag er vigtige åndehuller i en forpustet Aarhus by.

Når de enorme mængder af sedimenter vandrer med havstrømmene, så lukker de delvis for lyset til havbunden. Det betyder at planter, fisk og dyr ikke får det sollys, der er forudsætning for deres liv.

Samtidig med at man dumper slam skal man så udgrave råstoffer i form af sand til havnearealerne; det drejer sig om ikke mindre end 6 mio. m³ sand, der skal udgraves ved Moselgrunden tæt ved Samsø. Når sådanne områder er udgravet, så efterlades havbunden som død, uden liv af nogen art, uden planter. Det kommer til at dreje sig om endnu et enormt område af den danske havbund, som bliver til død havbund, uden nogen form for sandsynlighed for at blive genoplivet, eller efterfølgende blive til en del af et levende hav.

EUROFIERING – NÆRINGSSTOFFER DER SKABER ILTSVIND OG FISKEDØD

Alt det slam som dumpes rummer død biomasse, planterester og rester af dyr, som når de bliver dumpet frigives som næring indeholdende kulstof, fosfat, kvælstof (nitrat) m.v. til havet. Det svarer ret præcist til de næringsalte, der udledes fra landbruget og som skaber 'eurofiering'.

Levende havbund med stenrev også kendt som havets oaser

⁴ Se fx denne optagelse i denne udsendelse fra TV2Østjylland <https://www.tv2ostjylland.dk/aarhus/lystfiskere-frygter-for-havmiljoe> eller denne fra TVsyd <https://www.tvsyd.dk/syd-og-soenderjylland/sf-politikere-vil-saette-en-stopper-forurenet-havneslam> TV2 fortæller: Over 400 kystnære havområder i verden er nu så fattige på ilt, at dyr og fisk tager alvorlig skade af det. Værst ramt er Østersøen, hvor 80.000 kvadratkilometer havbund er død. Det svarer til en tredjedel af det samlede areal med død havbund på kloden, viser forskning ved Göteborgs Universitet <https://nyheder.tv2.dk/2008-08-15-ostersoeen-80000-km2-doed-havbund>

Eutrofiering handler om en proces, hvor næringsstofferne, fordi de bliver så rigelige, resulterer i overgødning og dermed følgende algevækst, som på et tidspunkt dør i en forrådnelsesproces, der opbruger ilten i havet. Det skaber iltsvind, hvorved fiskene dør. Den Store Danske Lexicon beskriver det sådan:

”Eutrofiering er overgødskning af søer og havområder med [plantenæringsstoffer](#), især [nitrat](#) og [fosfat](#). Eutrofiering forårsager, at der kommer flere [planktonalger](#). De mange [alger](#) gør vandet uklart, så der nogle steder ikke kan trænge sollys nok ned til vandplanterne på de dybe steder. Desuden kan der opstå [iltsvind](#), fordi bakterier bruger ilten i vandet til at nedbryde de mange døde alger. Fisk og andre dyr forsøger at flygte fra de steder, hvor ilten forsvinder, mens andre dyr, der ikke kan flytte sig, vil dø af mangel på ilt.”⁵

Dumpning af slam har mange sider og mange konsekvenser for det havmiljø og den biodiversitet, Aarhus Kommune på linje med så mange andre kommuner har lovet at beskytte. Det får os til at stille spørgsmålet:

Er det værdigt for et moderne bysamfund som Aarhus – en kommune som igen og igen proklamerer, at man vil være miljøvenlig, tage hensyn til biodiversitet og blive 100% bæredygtig - at være så lidt hensynsfuld over for havmiljøet og alt det, man bredt kunne kalde for livet og biodiversiteten i havet?

Er det ikke præcis i disse år, hvor videnskaben fortæller os, at vi er i gang med den sjette masseudryddelse af arter, at vi skal bevæge os ad andre, langt mere og reelt bæredygtige veje?

STØJ GØR OMFATTENDE SKADE - DRÆBER, SKABER DESORIENTERING, HINDRER KOMMUNIKATION MELLEMLYD

Selve anlægsfasen, hvor man skal banke store stålbjælker på 20 m ned i havbunden med enorme hamre vil skabe støj. Så meget og så voldsomt, at havneudvidelsen ifølge MKR-rapporten vil skræmme fisk, marsvin og sæler væk i anlægsfasens 30 år – tredive år! Rapporten tilføjer optimistisk, at de nok kommer igen efter de 30 år.

Men hvem garanterer det? Er det COWI? Aarhus Havn? Byrådet i Aarhus?

Støj er en langt større plage i havet end, de fleste ved. En nyere undersøgelse viser, at støj skader livet i havet. I studiet har 25 forskere fra verden over analyseret over 538 artikler af den eksisterende videnskabelige data på marineakustik, havets lyde.⁶ Støj gør visse havdyr døde, forhindrer andre i at kommunikere sammen, slår visse arter ihjel, ødelægger orienteringsevnen eller evnen til at finde føde hos igen andre arter.

Støj vandrer langt i havet, hvor lyd rejser længere og hurtigere, end den gør i luften. Den dårlige sigtbarhed under vand betyder også, at mange organismer hovedsageligt beror på lyd for at navigere. En uheldig kombination af klimaforandringer og overfiskning sammen med en stigning i menneskelig aktivitet har medført, at lydbilledet i havene har ændret sig drastisk.

»Havene er blevet substantielt mere støjende siden den industrielle revolution. Shipping, ressourceudforskning og udviklingen af infrastruktur har øget antrofonien (lyde skabt af menneskelig aktivitet)..» hedder det i studiet.

Havpattedyr som hvaler og delfiner har sværere ved at kommunikere, socialisere og navigere, fx fordi de bliver overdøvet af skibsstøj. Støjen kan drive havdyr fra jagtområder og levesteder. Visse dyr kan lære at undgå områder med meget larm, som skibsruter; men det er det sværere for hvirvelløse dyr som krabber og zooplankton, der ikke er særligt mobile og ikke kan slippe væk. Forskerne konkluderer på baggrund af resultaterne, at der er behov for, at beslutningstagere som regeringer og organisationer skal være mere ambitiøse i forhold til at regulere støj i havene.

På den baggrund virker det som noget af en anakronisme, at Aarhus Havn nu vil have mange flere containerskibe, flere krydstogtskibe og kommercielle skib ind og ud af havnen hvert år. En havn som i forvejen er plaget af en

⁵ <https://denstoredanske.lex.dk/eutrofiering>

⁶ Refereret i [Klimavidenskab.dk](https://videnskab.dk/naturvidenskab/livet-i-havene-lider-under-den-stigende-larm-fra-menneskelig-aktivitet-viser-nyt) "Livet i havene lider under den stigende larm fra menneskelig aktivitet, viser nyt, stort metastudie" <https://videnskab.dk/naturvidenskab/livet-i-havene-lider-under-den-stigende-larm-fra-menneskelig-aktivitet-viser-nyt>

Molslinje, der årligt har 3.800 anløb, dvs. 7.600 ind- eller udsejlinger, hvor skibenes enorme katamaran-motorer sender støjbølger langt ud i havet for at flytte stadig større færger med stadig flere biler.

Bedste hilsner,

Niels Aagaard

Borgerbevægelsen Det Fælles Bedste

4018 9019

niels@detfaellesbedste.dk

Se Hjemmeside med alle høringsvar under Nyheder:

<https://detfaellesbedste.dk/problemer/transport-problemer/hoeringssvar-3-havneudvidelsen-skader-havmiljoet-og-oeger-havdoeden-i-aarhus-bugt/>